

УДК 378.147:[655:004.9]

**МЕТОДИ ПРОЕКТНО-ТРЕНІНГОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ
ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ
ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ**

Фомічова О.В.

*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

У статті описано особливості професійної діяльності студентів спеціальності «Технології електронних мультимедійних видань» (ТЕМВ), визначені компетентності необхідні студентам у майбутній професійній діяльності. На основі відібраних компетентностей описано правила за якими має будуватись технологія формування інноваційної поведінки студентів та обрано методи навчання студентів, згідно з поставленою метою. Обрані методи виділені в групи методів формування інноваційної поведінки згідно з рівнями готовності студентів до реалізації інноваційної поведінки на прикладі спеціальності «Технології електронних мультимедійних видань» (ТЕМВ).

Ключові слова: інноваційна поведінка студентів, проектно-тренінгова технологія навчання, процес формування інноваційної поведінки студентів, готовність до реалізації інноваційної поведінки (ГРП).

**МЕТОДЫ ПРОЕКТНО-ТРЕНИНГОВОЙ ТЕХНОЛОГИИ
ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО
ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНТОВ**

Фомичёва О.В.

В статье описаны особенности профессиональной деятельности студентов специальности «Технологии электронных мультимедийных изданий» (ТЭМИ), определены компетентности необходимые студентам в будущей профессиональной деятельности. На основе отобранных компетентностей описаны правила, по которым должна строиться

технология формирования инновационного поведения студентов, и выбраны методы обучения студентов, согласно поставленной цели. Выбранные методы выделены в группы методов формирования инновационного поведения согласно уровням готовности студентов к реализации инновационного поведения на примере специальности «Технологии электронных мультимедийных изданий» (ТЕМВ).

Ключевые слова: инновационное поведение студентов, проектно-тренинговая технология обучения, процесс формирования инновационного поведения студентов, готовность к реализации инновационного поведения (ГРИП).

PROJECT-TRAINING TECHNOLOGY METHODS OF FORMATION OF STUDENTS INNOVATIVE BEHAVIOR

Fomichova O.V.

This article describes the features of students majoring in «Technology of electronic multimedia publications» professional work, and it is also defined competencies necessary for students to future careers. On the basis of competences it was described the rules in which the technology of innovative behavior of students should be based and it was selected the methods of teaching students, according to the goal of formation of innovative behavior of students. Selected methods are divided into groups of methods of formation of innovative behavior in accordance with the level of readiness of students to implement innovative behavior on the example of a specialty «Technology of electronic multimedia publications» (TEMP).

Keywords: innovative behavior of students, design-training technologies of learning, the formation of innovative behavior of students, readiness to the implementation of innovative behavior (RIIB).

Постановка проблеми. Сьогодні інноваційна свідомість особистості працівника сфери ІТ-технологій – це вже вимога часу. Без інноваційних особистостей неможливий технічний прогрес, удосконалення виробництва та покращення життя. Саме інноватори дають можливість ІТ-компаніям витримати конкуренцію та встояти на ринку. Питання, як знайти, оцінити та реалізувати ідею, задають собі всі

сучасні ІТ-компанії, які шукають нові джерела прибутку. Адже нова ідея дає можливість хоча б на деякий період стати монополією і отримувати більше прибутку, ніж інші компанії. Провідні бізнесмени ІТ-сфери шукають методи генерування ідей та способи їх впровадження в діяльність підприємств, але така поведінка властива лише незначній кількості людей. Більшість працівників сьогодні виконують роль слухняних виконавців, не здатних створювати та розвивати власні ідеї. Навпаки ж, більшість працівників навіть не сприймають інновації, що надходять від керівництва і чинять опір цим інноваціям. Виникає питання, як сформувати поведінку працівників ІТ-сфери, що направлена на сприйняття, розробку та реалізацію інновацій у бізнесі. На думку автора статті, така інноваційна поведінка повинна формуватись ще під час навчання у вищих навчальних закладах та має стати основним типом поведінки сучасного працівника сфери інформаційних та мультимедійних технологій.

Але процес формування інноваційної поведінки складний та не достатньо вивчений. У сучасній системі професійної освіти не існує чітко сформульованої технології навчання, кінцевою метою якої є формування інноваційної поведінки студента. Тому метою даної статті є розробка технології формування інноваційної поведінки студентів на прикладі спеціальності «Технології електронних мультимедійних видань» (ТЕМВ).

Завданнями даного дослідження є:

- аналіз професійної діяльності студента спеціальності «ТЕМВ» як майбутнього фахівця та відбір тих компетентностей, які будуть необхідні студентам у майбутній професійній діяльності;
- аналіз і відбір змісту навчального матеріалу необхідного для формування інноваційної поведінки студента;
- вибір засобів, форм і методів навчання, виховання і розвитку студентів, згідно з поставленою метою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «інноваційна поведінка» студентів у вищих навчальних закладах вивчають сьогодні такі вчені, як: О.І. Пушкар, Т.І. Лепейко, Н.Ю. Молостова, Т.А. Вауліна, І.О. Логінова, О.В. Шелехова. Процес формування інноваційної пове-

дінки студентів описано в роботах В.Є. Ключко, Е.В. Галажинського, О.І. Пушкаря, Т.І. Лепейко, Н. Ю. Молостової, О.В. Шелехової.

Е.В. Галажинський говорить про створення освітнього середовища, яке буде співвідноситися з можливостями людини, «в такому середовищі людина виявляє ресурси саморозвитку, а її можливості інноваційної діяльності стають потенціями» [2]. І.М. Дичківська вбачає формування інноваційної поведінки через використання рефлексивно-інноваційних методів, які допомагають актуалізувати, переосмислити попередній досвід, виявити нові відношення і проблеми навчально-виховного закладу, налаштувати себе на зацікавлене конструктивне ставлення до новацій [3]. О.І. Пушкар зосереджує свою увагу на розробці концептуальної моделі і принципів організації середовища навчання, яке покликано сформувати навички інноваційної поведінки на основі використання сучасних тренінгових технологій. В основу такого середовища навчання закладена нелінійна взаємодія в системі «учень – знання – педагог» та синергетичний підхід [5].

Технології формування інноваційної поведінки студентів залишаються недостатньо вивченим питанням професійної освіти. Педагогічну технологію розглядають в науці як систему функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудовану на науковій основі, запрограмовану в часі і в просторі, що приводить до намічених результатів (Г.К. Селевко) [6] або ж як сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів навчання, як змістову техніку реалізації навчального процесу (В.П. Беспалько) [1]. Педагогічна технологія також трактується, як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів (Б. Т. Лихачов) [4]. У даній статті будемо розглядати технологію за останнім визначенням.

Виклад основного матеріалу. Як вже було зазначено, питанню розробки технології формування інноваційної поведінки студентів приділяється мало уваги, адже і саме поняття «інноваційна поведінка студента» ще не усталене поняття педагогічної науки. На думку автора статті, інноваційну поведінку студентів можна розглядати як систему дій та вчинків студента спрямовану на розробку та впровадження інновацій під час навчання та орієнтовану на подальшу професійну

діяльність. Така поведінка здійснюється під впливом низки факторів: системи мотивів та цінностей студента, його інноваційної компетентності, інноваційних особистісних якостей та закріпленого у свідомості патерну поведінки [7]. Формування ж інноваційної поведінки студента – це процес педагогічного впливу на поведінку студента, спрямований на формування готовності студента до реалізації інноваційної поведінки (ГРІП) та впровадження інновацій під час навчання та в подальшій професійній діяльності. Під ГРІП автор розуміє психічний стан, який охоплює психологічну, компетентнісну та діяльнісну готовність студента, пов'язану із задоволенням потреби успішної реалізації інновацій у навчальному процесі та в подальшій професійній діяльності. Результатом формування інноваційної поведінки студентів має бути узагальнений показник ГРІП, який включатиме в себе показники готовності по кожному з рівнів ГРІП: психологічному, компетентнісному та діяльнісному (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні формування ГРІП

Фактор, що впливає на ІП	Рівень формування	Опис результату формування
Якості інноваційної особистості	Психологічний рівень	Формування якостей інноваційної особистості: креативність, оригінальність, лідерські якості, відкритість новому, гнучкість, ініціативність і т.д.
Потреби, мотиви, цілі, цінності		Формування інноваційної спрямованості психічних властивостей
Інноваційна компетентність	Компетентнісний рівень	Формування знань, умінь, комунікативних навичок, автономності та відповідальності, щодо впровадження інновацій
Закріплений у свідомості патерн інноваційної поведінки	Діяльнісний рівень	Формування моделі дій, направленої на розробку та реалізацію інновацій

Для формування ГРІП пропонується проектно-тренінгова технологія, сутність якої полягає у впровадженні в навчальний процес студентів 1-го – 6-го курсів спеціальності «Технології електронних мультимедійних видань» спеціальних завдань, які передбачають розробку інноваційних студентських проектів у рамках циклу професійних дисциплін, курсових, дипломних проектів та тренінгів, побудованих з використанням активних та інтерактивних методів навчання, які формують якості інноваційної особистості, мотиви та цінності, інноваційну компетентність та патерн інноваційної поведінки, а також створюють інноваційний клімат, що сприяє розробці студентських інновацій.

Технологія формування інноваційної поведінки студентів спеціальності «Технології електронних мультимедійних видань» має базуватись на таких правилах:

- побудова на основі інноваційного процесу, який включає такі етапи, як: виникнення інноваційної ідеї, розробка, реалізація;
- узгодженість методів з основними компонентами інноваційної поведінки студентів;
- орієнтація на розробку інноваційних проектів професійної спрямованості з використанням активних та інтерактивних методів навчання;
- інтеграція з існуючою програмою навчання студентів спеціальності “ТЕМВ”;
- врахування особливостей спеціальності “ТЕМВ”;
- формування інноваційного клімату підчас проведення занять.

Важливий етап розробки проектно-тренінгової технології формування інноваційної поведінки – це аналіз та відбір компетентностей, які будуть необхідні студентам в професійній діяльності. Аналіз професійної діяльності фахівців інформаційної та мультимедійної галузі показує, що найбільш важливими компетентностями студентів даної галузі мають бути здатність:

- обирати метод генерування ідеї та генерувати ідеї для мультимедійних інноваційних проектів (нових продуктів, методів, способів і т.д.);

- виявляти життєздатність мультимедійного інноваційного проекту, що залежить від унікальності проекту, наявності у нього конкурентів, наявності користі та вигоди для споживача і т.д.;

- оцінювати фінансову ефективність інновацій у сфері мультимедіа;

- розробляти план реалізації мультимедійного інноваційного проекту та обирати партнерів та інвесторів;

- підраховувати витрати на реалізацію проекту, оцінювати ризики і розробляти план заходів щодо їх зменшення;

- готувати та проводити презентацію мультимедійного інноваційного проекту;

- вирішувати юридичні та фінансові проблеми проекту (отримання сертифіката, ліцензій, патентів, авторських прав тощо);

- просувати інновації в ЗМІ.

Слід зазначити, що зміст навчання студентів спеціальності «ТЕМВ» має бути доповнений такими додатковими компонентами:

- теоретичні відомості про особливості інноваційної діяльності, інноватику, інновації та інноваційний старт-ап;

- методи генерування ідей;

- відомості про існуючі інновації обраної галузі знань;

- особливості розробки бізнес-плану інноваційного проекту;

- відомості про способи ефективної презентації інноваційних проєктів;

- огляд юридичних та фінансових питань щодо реалізації інноваційних проєктів.

Наступне завдання даного дослідження – це вибір форм і методів навчання, виховання і розвитку студентів, згідно з поставленою метою. Як вже було зазначено, проектно-тренінгова технологія навчання будеться з використанням активних та інтерактивних методів навчання. Дані методи дозволяють сформулювати не лише знання, вміння та навички інноваційної діяльності, а й самостійність та оригінальність думок студентів, залучають їх до пошуку ідей, виходу з проблемних ситуацій, формують систему потреб, мотивів та цінностей, розвивають творчі здібності студентів та створюють умови для розвитку та виховання особистості студента загалом.

Активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не лише викладач, але й студенти (А.М. Смолкін). Інтерактивні методи навчання відрізняються від активних тим, що вони орієнтовані на більш широку взаємодію учнів не тільки з викладачем, але й один з одним, а також на домінування активності учнів в процесі навчання (Ю.Г. Фокін). Такі методи покликані включити в процес пізнання всіх студентів групи, де кожен робить свій вклад у вирішення поставлених завдань. Використання таких методів дає змогу студентам обмінюватись знаннями, ідеями, засобами діяльності в процесі виконання навчальних завдань.

В основі запропонованої проектно-тренінгової технології – проектний метод навчання, який передбачає розробку студентами інноваційних проектів у професійній діяльності, допоміжними є активні та інтерактивні методи, які є базою будь-яких тренінгів. Технологія формування інноваційної поведінки студента повинна включати групи методів формування кожного з компонентів інноваційної особистості на кожному з виділених рівнів ГРІП.

Розглянемо детально кожен рівень та методи, які будуть використовуватись на кожному з рівнів.

1. На **психологічному рівні** слід використовувати методи, що формують систему потреб та цінностей студентів, а також методи, що формують якості інноваційної особистості, та методи психологічного розвантаження. Даний рівень дозволяє сформувати особистість психологічно готову до реалізації інновацій, яка має інноваційну свідомість та інноваційну культуру та не має психологічних бар'єрів і перешкод для розробки та впровадження інновацій (табл. 2).

2. **Компетентнісний рівень** має включати методи, що формують інноваційну компетентність, яка включає знання, вміння, автономність та відповідальність особистості за розробку та впровадження інновацій (табл. 3).

3. **Діяльнісний рівень** має включати методи формування патерну інноваційної поведінки. Даний рівень повинен включати методи, які дозволяють проявити інноваційну поведінку в дії (табл. 4).

Таблиця 2

Групи методів психологічного рівня

Група методів психологічного рівня	Назва методів	Опис методів	Результат формування
Методи формування системи мотивів, потреб та цінностей	Бесіда, настанова, лекція	Методи, направлені на формування свідомості особистості, інноваційного мислення та її виховання	Інноваційна спрямованість психічних властивостей (направленість, потреби, мотиви, цілі, цінності)
Методи формування якостей інноваційної особистості	Методи генерування ідей: «мозковий штурм»; метод Едварда де Боно «Шість капелюхів»; метод «Ментальні карти»; синектика; метод фокальних об'єктів; морфологічний аналіз; непрямі стратегії; пастка для ідей; метод Дельфі; ТРВЗ – теорія рішення винахідницьких задач та ін.	Методи, що дозволяють отримати нові ідеї, способи, підходи	Якості інноваційної особистості: креативність, оригінальність, лідерські якості, відкритість новому, гнучкість, ініціативність
Методи психологічного розвантаження	Розминки, рухавки, акторські вправи, трансцендентальні медитації	Методи, що дозволяють подолати психологічні бар'єри, пов'язані з розробкою та впровадженням інновацій	Якості інноваційної особистості: емоційна стабільність, стресостійкість

Таблиця 3

Групи методів компетентнісного рівня

Група методів компетентнісного рівня	Назва методів	Опис методів	Результат формування
Методи формування знань	Міні-лекції, відеоролики, презентації, приклади з життя	Методи, що дозволяють передати знання від викладача до студента	Знання щодо впровадження інновацій у сфері мультимедіа
Методи формування вмінь	Методи генерування ідей (див. табл. 2), інтелект-карти, робота в команді, ІТ-методи	Методи, направлені на формування вмінь інноваційно мислити та діяти	Вміння генерувати ідеї, знаходити нові підходи до вирішення проблем
Методи формування комунікативних навичок, автономності та відповідальності	Рольові ігри	Методи направлені на спілкування в процесі розробки інновацій	Вміння спілкуватись у процесі розробки інновацій

Таблиця 4

Групи методів діяльнісного рівня

Група методів діяльнісного рівня	Назва методів	Опис методів	Результат формування
1	2	3	4
Методи, направлені на генерування ідей у процесі навчання	Методи генерування ідей (див. табл. 2)	Методи, направлені на генерування ідей	Здатність генерувати ідеї

Продовження табл. 4

1	2	3	4
Методи, направлені на реалізацію і впровадження ідей	Робота в команді (в малих і великих групах)	Методи, що дозволяють сформувати навички впровадження ідей	Здатність працювати в команді
	Ситуаційний аналіз (розбір конкретних ситуацій, кейс-стаді, інцидент, баскет-метод)	Методи, направлені на розбір конкретних ситуацій, що потребують інноваційної поведінки	Здатність знаходити вихід зі складних ситуацій та проявляти інноваційну поведінку
	Метод проектів	Метод, що направлений на розробку студентських інноваційних проектів	Здатність розробляти і реалізовувати інноваційні проекти професійного спрямування
	Ігрові методи (імітаційні, операційні, виконання ролей, «діловий театр», психодрама і соціодрама, ділова гра, рольова гра)	Методи, що імітують ситуації, які потребують інноваційної поведінки	Здатність інноваційно діяти в професійних ситуаціях

Кожен з обраних методів направлений на формування інноваційної поведінки та її окремих складових у поєднанні з формуванням фахових компетентностей студентів.

Висновки. Таким чином можна зробити висновки, що впровадження розробленої технології дозволить сформувати психологічну, компетентнісну та діяльнісну готовність студентів до реалізації інноваційної поведінки. Наступним етапом дослідження має стати розробка засобів діагностики сформованості показників готовності до реалізації інноваційної поведінки на кожному з рівнів (психологічному, компетентнісному, діяльнісному) та діагностика узагальненого показника готовності, а також упровадження даної технології в процес навчання студентів спеціальності «Технології електронних мультимедійних видань».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1990. – 184 с.
2. Галажинский Э.В. Инновационный потенциал личности: системно-антропологический контекст / Э.В. Галажинский, В.Е. Клочко // Вестник Томского государственного университета. Томск, 2009. № 325 (август). С. 146-151.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посіб.] / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Лихачев Б.Т. Методологические основы педагогики / Б.Т. Лихачев. – Самара : Изд-во СИУ, 1998. – 200 с.
5. Пушкар О.І. Методологический подход к созданию среды обучения навыками инновационного поведения / О.І. Пушкар, Т.І. Лепейко // Економіка розвитку. – Х. : ХНЕУ, 2004 – № 4 (32). – С. 7-16.
6. Селевко Г.К. Педагогические технологии авторских школ / Г.К. Селевко – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 192 с.
7. Сергієнко О.В. Основні компоненти інноваційної поведінки студентів спеціальності “ТЕМВ” / О.В. Сергієнко // Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця: зб. наук. ст., матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 червня 2014 р./ ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – Х. : ХНЕУ; ХОГОКЗ, 2014, – с. 297-302.